

заедница со Македонците од НР единствена желба да живеат во Македонија. Затоа, „Сведоци“ на

Митко Илиев претставуваа група од интерес за пошироката читачка и научна мисла.

Миле ТОДОРОВСКИ

ГРАЃА ЗА ИСТОРИЈАТА НА МАКЕДОНСКИОТ НАРОД ОД АРХИВОТ НА СРБИЈА

Граѓа за историју Македонског народа из архива СРБИЈЕ
I том, књига I, II, Београд 1979

Како резултат на неколку годишната соработка меѓу Архивот на Македонија и Архивот на Србија, во Белград, пред извесно време излегоа од печат две книги документи под горниот наслов, кои го претставуваат првиот том од истоимената едиција. Првата од овие книги го опфаќа периодот од 1820 до 1848 година, а втората продолжува до 1856 година односно Парискиот мир. Редакцијата што ја сочинуваат 8-мина искусни научни и архивски работници од Социјалистичка Република Србија и Социјалистичка Република Македонија, во предговорот на првиот том најавува дека вториот том од оваа едиција исто така ќе биде составен од две книги, од кои првата ќе го опфати периодот од Парискиот мир до Берлинскиот конгрес 1878 година, а втората до 1918 односно крајот на Првата светска војна.

Документите за првиот том се подготвени од д-р Климе Џамбазовски, научен советник на Балканолошкиот институт при Српската академија на науките и уметностите во Белград. Идејата да се објави архивскиот материјал што се наоѓа во Архивот на Србија и другите институции во

Белград во кои се чува архивска граѓа, и се однесува на минатото на македонскиот народ, ја прифатиле заедницата за култура на СРС и СРМ, кои подеднакво го финансирале печатењето на овие две книги. Така, предговорот и регестите се објавени на двата јазици — српскохрватски и македонски, а самите документи се објавени во оригинал, односно јазик, со кој во тоа време се служеле голем дел од јужните словени при што од некои се дадени и факсимили.

Првата книга од овој том содржи 427 документи, а втората 342, кои, и во двете книги се средени хронолошки.

Регистрите на личните и географските имиња, како и предметниот регистар се поместени на крајот од втората книга, која всушност претставува продолжение на првата.

Во уводот на овој прв том (стр. 7-23) најнапред е даден краток осврт на политичките прилики во Македонија и Србија односно Турција во крајот на XVIII и првата половина на XIX век, и потоа на документите за кои станува збор. Откако е истакнато дека општествените промени што се одиграле во Османлиска-

та империја во споменатиот период, кои особено тешко ги поднесувал македонскиот селанец, нагласено е дека тој, сè повеќе се одливал во градовите на Македонија или надвор од нејзините рамки, особено во Кнежевството Србија, кое по Второто востание од 1815 година постепено се ослободувало од влијанието на Портата и настојувало да создаде своја политичка и управна власт.

Со оглед на фактот дека преку Србија минувале сувоземните патишта преку кои бројните карвани го пренесувале македонскиот памук, волна, тутун, кожи и др., многу регистрирани документи во Белградската, потоа Нишката и Алексиначката царинарница сведочат за транспортот на споменатите производи, во кој биле вклучени голем број луѓе од Македонија било како произведувачи, или како трговци кои го организирале собирањето, транспортот и пласманот на производите во европските индустриски центри. При тоа, голем број од македонските комисионери и експедитори, односно посредници, во Белград, не само што ја имале транзитната трговија во свои раце, туку активно се вклучиле и во политичкиот живот на Србија. Меѓу нив, особено се истакнале браќата Ичко од Катраница, браќата Герман од Банско, Марко Георгиевиќ од Разлог, Панта Хаџи Стоило од Банско и др. (док. бр. 9, 11, 12, 61, 62, 66, 68 и др.)

Голем број од документите сведочат дека дел од македонските селани се вклучувале во стопанскиот живот на Србија како се-

зонски работници — ѕидари, калдрмаџии, лебари, терзии, кафеџии и др. Многу од нив се истакнале како искусни мајстори и заземале раководни функции во работата, како Хаџи Никола Живковиќ од Крушево, Настас Стефановиќ и Наум Андреевиќ од Охрид, Стерија Василевиќ од Велес, Антон Кузмановиќ од Тетово и др. (док. бр. 163, 165, 167, 194, 204,, 261, 275, 280, 290 и др.).

Дел од објавените документи во овој том сведочат за културно-просветните врски на македонскиот со српскиот народ, кои се засилиле во 30-тите и особено 40-тите години на минатиот век, а се манифестирале преку соработката меѓу игумените на одделни манастири (Св. Јован Бигорски, Кичевскиот, Лешочкиот и др.) и цркви со белградскиот митрополит, Државниот совет и самиот кнез Милош; потоа преку соработката на македонските прквено-школски општини со српската влада, потоа школување на ученици од Македонија во Србија и сл. (док. бр. 100-102, 124, 144, 195; II/26, 153, 248, 250, 251, 277 и др.).

Покрај наведените, бројни документи сведочат за разните такси и даноци што ги плаќале македонските трговци и печалбари, за нивната имотна и семејна состојба; за наследствата во Србија или Македонија, за епидемии на колера и др.

Карактеристично за документите, за кои станува збор, е што тие носат белег на времето во кое настанале, и во нив не е евидентирана народност или националност, туку се употребувани оп-

шти поими за регистрираните во нив лица: Словени, Христијани, Власи и сл. При тоа е нагласувано потеклото на лицата, на пр. Лазар Дума Панча од Сјатиста-Македонија, Коста Јанковиќ од Клисурса-Македонија, Константин Чачапа од Костур-Македонија и др. (док. бр. 47, 181, 282 и др.)

Иако архивската граѓа, за која станува збор, делумно е користена во српската и македонската историографија, нејзиното систематско истражување и претставување на научната и пошироката јавност има големо значење, бидејќи таа содржи богат и разновиден материјал за изучување на минатото на македонскиот народ во означениот период. Бидејќи дел од документите содржат податоци и за настаните што се одиграле вон границите на Македонија и Србија, тие имаат значење и за другите јужно-

словенски и балкански народи. На историчарите, економистите, правниците и другите научни и други работници кои се интересираат за споменатата проблематика а кои не се служат со словенски јазик, ќе им бидат од помош регестите на документите кои се преведени на француски јазик.

Она што заслужува да се истакне за оваа едиција е и успешната соработка меѓу двете културни институции од две социјалистички републики, која треба да служи како пример за соработка меѓу исти или сродни институции. Меѓутоа ќе забележиме дека, во книгите се допуштени прилично технички грешки, што можеби се резултат на застапеноста на неколку јазици, или на брзината при нивното финализирање.

Милка ЗДРАВЕВА

**Д-р Славко ДИМЕВСКИ, БОРБАТА ЗА АФТОКЕФАЛНОСТ НА ПРАВОСЛАВНИТЕ ЦРКВИ ВО ЕВРОПА СОЗДАДЕНИ ВО XX ВЕК,
Скопје, 1979, 127**

Во издание на Богословскиот факултет „Св. Климент Охридски“ при Македонската православна црква во Скопје излезе од печат публикацијата под наслов „БОРБАТА ЗА АФТОКЕФАЛНОСТ НА ПРАВОСЛАВНИТЕ ЦРКВИ ВО ЕВРОПА СОЗДАДЕНИ ВО XX ВЕК“. Автор на трудот е д-р Славко Димевски, научен советник во Институтот за социолошки и политичко-правни истражувања во Скопје, познат

македонски историчар, публицист и еден од ретките познавачи на црковната историја кај нас.

Главната цел на авторот, со публикувањето на трудот, била да се осврне на процесот на осамостојување на православните цркви во Европа. Особено ова прашање било актуелно во XX век, во ерата на создавање на национални држави, кои веднаш по своето државно-правно конституирање го поставиле прашањето околу осамостојувањето на свои-